

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

W. G. Raven

Een goede dosering met het oog op het figuur

Ik bedoel dit, broeders, de tijd is kort geworden. Laten daarom zij die een vrouw hebben, als hadden zij ze niet; zij die wenen, als weenden zij niet; zij die zich verheugen, als waren zij niet verheugd; zij die kopen, als werden zij geen eigenaar. Kortom, zij die met het aardse omgaan, moeten er niet in opgaan; want de wereld die wij zien, gaat voorbij.

**1 Kor. 7 vers 29-32
(St. Willibrordvertaling)**

Het is u wel bekend uit dagelijks weerkerende gesprekken, uit de advertenties in de dagbladen, uit de reclame, hoeveel mensen moeite hebben met hun figuur. En dat zo letterlijk mogelijk genomen, nl. het figuur van het lichaam.

De één gaat, zoals men dat vandaag noemt, „Trotten”, aan sport doen, de ander aanvaardt zuchtend een dieet van de dokter, een derde gaat geregeld naar de kapper of naar de masseur om er toch maar zo goed mogelijk uit te zien.

Welk een verborgen en soms wanhopig gevecht wordt geleverd om een goed figuur te vertonen.

Voor velen een trieste zaak, waaraan overigens vaak de humor en de zelfspot niet ontbreekt.

Eén ding is echter duidelijk: Terwille van het figuur doseert, bepaalt men de genoegens, (althans tracht dit te doen), die bestaan in het eten en drinken, in uitgaan en noemt u maar op.

We hebben voor ons figuur alles over, we laten ons daardoor beheersen en nemen afstand van wat we éénmaal heerlijk en verrukkelijk vonden. U hoort het nogal eens: Mag ik bedanken?

Heeft iemand het eindelijk zover gebracht, dat hij geleerd heeft zich heel wat te ontzeggen, dan komt er een bepaalde stijl in z'n leven, waarmee hij genoegens neemt. Hij ziet de betrekkelijkheid van veel dingen... en heeft vrede. Hij weet alles goed te doseren, te bepalen vanwege zijn figuur.

In het woord van de apostel Paulus horen

we ook van een goede dosering met het oog op het figuur van de wereld.

Zoals de mens van veel zaken afstand neemt, een bepaald aantal calorieën tot zich neemt en niet meer, om er goed en gezond uit te zien... zó moeten wij ons ook laten beheersen door het figuur van de wereld. Of om een ander woord te gebruiken: Door het schema van de wereld, dat nl. **voorbijgaat!!!** Dát figuur, dát schema is betrekkelijk en kan er zorg voor dragen, dat we ons leven wat met andere ogen leren bezien.

U zult zeggen: Het gaat de apostel in dit hoofdstuk, 1 Cor. 7, toch om het huwelijk??

Ja, zeker! Hij vindt zelfs, dat degenen, die trouwen, zich kommer en zorg op de hals halen en dat zou hij hen willen besparen. Maar onthoudt dan ook één ding, dat het hem gaat om die **besparing** van kommer en zorg. Leest u maar eens vers 32 tot 36: Ik zou willen, dat gij **zonder zorgen** waart. Wie niet getrouwd is heeft zorg voor de zaak des Heren, hoe hij de Heer kan behagen. Maar de getrouwde heeft zorg voor **aardse zaken** en wil zijn vrouw behagen en zijn aandacht is verdeeld. De vrouw, die geen man meer heeft en het ongehuwde meisje hebben zorg voor de dingen van de **Heér**, om heilig te zijn naar lichaam en geest. De getrouwde vrouw wijdt haar zorgen aan aardse dingen en wil haar man behagen. Tussen haakjes, het lijkt net alsof de apostel nu een stroom van protesten verwacht, want hij voegt er haastig aan toe: Dit alles zeg ik tot uw eigen bestwil, niet **OM UW VRIJHEID AAN BANDEN TE LEGGEN**. Het gaat mij alleen om de eerbaarheid en **EEN ONVERDEELDE TOEWIJDING AAN DE HEER**. Een eindje verder lezen we dan ook het zeer bescheiden woord: Althans zo denk ik erover en ik meen ook wel de Geest Gods te bezitten.

Trouwens, in het u voorgelezen gedeelte gaat het niet alleen over trouwen en niet-trouwen, maar ook over wenen, verheugen en kopen. Door al deze woorden komt het **brede mensenleven** in ál zijn schakeringen op ons af.

En daarvan zegt de apostel o.a., dat we er niet in moeten opgaan, want het schema, het figuur van deze wereld gaat voorbij.

U kent allen wel dat lied van Jules de Corte:

Waarom zijn de mensen zo moe?
Met al hun jachten en jagen
en hun 10000 vragen
en ze zijn al zo lang onderweg
naar de vrede toe!

Waarom zijn we vaak zo moe? Je kunt je zó laten beheersen door de zaken van dit leven door b.v. het alsmaar opnieuw verwerken van een moeilijke huwelijkssituatie, door zwaar leed en verdriet dat je soms expres uitbundig gaat worden en daarna opeens stil valt, of dat je doodop en bekaf wordt.

Moeten we dan soms de zaken van dit leven (promotie... gezondheid... ontslag uit ziekenhuis of gevangenis... een mooi huis... vrouw en kinderen... een boterham met een goed beleg...) maar afschrijven?

Natuurlijk niet! Maar je moet je er niet door laten beheersen, omdat deze dingen behoren tot een schema dat voorbijgaat!!

Want als je dat wel doet, dan ben je bijziende en meet je jezelf oogkleppen aan en word je, wat men noemt, bedrijfsblind. Je wordt dan van iets bezeten, er is maar één ding waarover je praat. Iemand kan zo bezeten worden van b.v. onrecht bestrijden dat hij totaal vergeet dat er nog een ander schema is nl. om onrecht ook eens te dragen!!

U ziet het wel eens in uw eigen omgeving: de een neemt z'n toevlucht tot opwekkende middelen, vaak zonder de dokter te raadplegen, want hij is vervuld van één zaak: Hoe kan ik m'n doel bereiken? Hij heeft het gevoel dat hij immer tekort schiet en nu zal hij het de mensen eens laten zien!! Hij heeft niet in de gaten dat hij aan z'n eerzucht kapot gaat en anderen soms meesleept.

Een ander (we blijven wat in de buurt van onze tekst) is alleen maar vervuld van z'n blijdschap, dat hij kan gaan trouwen en een eigen nestje bouwen. Maar als de klap komt, dan is hij nergens meer, vástgebeten als hij zich heeft in het schema van zijn wereldje.

U heeft wel eens iemand ontmoet, die volkomen geabsorbeerd werd door z'n verdriet of door z'n conflicten. Zo iemand is vaak ontoegankelijk geworden voor z'n medemensen. Hij is vergeten, dat hij het verdriet en de conflicten in een goede dosering op zich dient te laten afkomen.

Of... neemt u maar iemand, die in de kracht van z'n leven neergesabeld is en tot zwakte gedoemd. Hij kan vol worden van maar één gedachte: Waarom moest dit nu uitgerekend mij overkomen?

Zo kunt u doorgaan. Als u in het leven gepasseerd bent, naar uw gevoel miskend naar uw **diepste** intenties, niet begrepen, gekrenkt... o, ja, dan zeggen de mensen: Het leven is **scherts** voor hen die **denken** en een **hèl** voor hen, die gevoel hebben.

We kunnen dan als een poes in elkaar geroold volkomen bezig zijn met onszelf en zeg daar dan maar iets zinnigs over.

De apostel geeft echter aan u en mij een goed advies. Hij zegt: Het schema, het figuur van deze wereld gaat voorbij. Laten zij die een vrouw hebben zijn als hadden zij ze niet,

zij die wenen, als weenden zij niet, zij die zich verheugen, als waren ze niet verheugd, zij die kopen, als werden zij geen eigenaar.

Zoals het figuur de mens kan beheersen om tot een juiste en goede dosering te komen van eten en drinken en wat dies meer zij, zo moet het voorbijgaan van het schema van deze wereld ons zó beheersen, dat we aan ons leed, verdriet, zorg, liefde, blijdschap een goede dosering geven, opdat we niet al te zeer eronder gebukt gaan of niet al te zeer op hoge toppunten leven.

De apostel Paulus, dat moet u niet vergeten, stond heus wel midden in het leven, toen hij dit advies gaf. Toch liet hij zich niet gidsen door zijn tegenstanders en door alles wat hem overkwam. En hij **hééft** wat meegeemaakt!! Hij hield echter bewust afstand en liet zich leiden door één zaak: De doorbraak van de nieuwe aarde. Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking, nood, vervolging, honger, naaktheid, levensgevaar of het zwaard? Maar over dit alles zegevieren wij glansrijk, dank zij Hem Die ons heeft liefgehad.

Zo schrijft hij in de romeinenbrief. U moet verder maar eens lezen wat hij schrijft in hoofdstuk 4 van de brief aan de Corinthiërs. Ik lees u het even voor, want dan weet u dat hij het advies van onze tekst ook op zichzelf heeft weten toe te passen: „Want ons apostelen, heeft God, dunkt mij, de minste plaats aangewezen, die van ter dood veroordeelden. Wij zijn een schouwspel geworden voor heel de wereld, voor engelen en voor mensen... Tot op dit ogenblik lijdten we honger en dorst, zijn we naakt en krijgen we slagen, zijn we dakloos en matten ons af met handenarbeid. Worden wij beschimpt, wij zegenen, worden wij vervolgd, wij dulden het. Smaad beantwoorden wij met minzaamheid. Tot nu toe worden we behandeld als het schuim der aarde, als het uitvaagsel van de maatschappij.”

Ook hij heeft dit alles kunnen aanvaarden, omdat hij wist dat het behoorde tot het figuur van deze wereld en... dat het voorbijging.

U heeft misschien ooit eens de „Hindenburg” gezien of wellicht foto's van dat machtige luchtschip. Wat een schema lag daaraan ten grondslag, welk een figuur, welk een structuren. Maar u weet ook dat binnen 5 seconden dat machtige gevaarte door een laaiende vuurzee werd vernietigd. Je zag die lange sigaar in één oogwenk vergaan tot as.

Welnu, de apostel zou graag willen dat we de ware levenshouding zullen vinden, hij maakt ons daarom het levenspad bekend door ons te wijzen op Christus Jezus en Diens komst straks. We moeten de filters, die de Zon der gerechtigheid verduisteren, wegdoen van de lenzen van onze geest.

Wees niet bezorgd voor de dag van vandaag en die van morgen, want elke dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad.

Iemand heeft gezegd: Laat je niet opjuinen, laat je niet beheksen door de wereld, die je ziet, want die gaat met haar figuur voorbij!!

De apostel zegt zelf: Ik, de gevangene... maar in de Here. Hij laat zich niet beheersen door zijn gevangenschap, maar door de Heer, Die komt.

Bewaars uzelf voor het: Eén ding is nodig! Kiest het goede deel, dat dwars door het schema van deze wereld eeuwig blijft en u wordt in de ruimte gezet.

De mensen zeggen: Veel onweer lost zich wel in regen op! Beter is te zeggen: Heft uw ogen op naar de bergen, vanwaar uw hulp komt. Als u zich door Zijn hand laat leiden, hoe het ook mag tegenlopen, dan zult u ook metterdaad ervaren dat u afstand kunt nemen van droefheid en van blijdschap en vult u zelf maar verder aan.

U moet niemand „Rabbi”, „Meester” noemen. Uw vreugde en uw droefheid, uw geld, positie en eer mogen u niet bemeesteren.

Er was eens een rijke dwaas, die „rabbi”, „Meester” zei tegen z'n volle graanschuren. Die waren z'n enige troost. Toen hij plotse-ling stierf, had hij niets om mee te nemen.

Een arme wijze kent de betrekkelijkheid van dit leven. Zijn rijkdom is de vaste en zekere wetenschap, dat hij deel zal hebben aan de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Eén is zijn Rabbi, één is zijn Meester.

Christus Jezus heeft door zijn prediking, z'n lijden, sterven en opstanding de wereld een ander schema, een ander figuur gegeven.

Aan het schema van deze wereld is Hij kapot gegaan, toen het raadsel van de zonde op hem af kwam, toen Hij het verraad ontmoette en het totale onbegrip. Toen hij de krachten van de vijanden en van de laatste vijand, de dood zag. Hij ging er onder door en weende, huilde bij het graf van Lazarus. Hij liet zich echter beheersen door het schema van Zijn Vader. Hij wekte anderen reeds op uit de dood en stond zelf op de Paasmorgen op in de overwinning van dood en hel.

Omdat Hij zich liet leiden door dat andere schema, waarvoor Hij in de wereld gekomen was, daarom wist Hij Zijn spreken en zwijgen te doseren. Hij zweeg voor de Hogepriester, want Hij kende diens schema. Hij bad voor Zijn vijanden: Vader, vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen.

Daarom, wie in Christus is, is een nieuwe schepping. Dát heeft de apostel gezien en doorgegeven.

U kunt en mag doseren in uw leven, niet in eigen kracht, maar uit kracht, die Christus u wil schenken boven bidden en denken.

Heel wat in ons leven, waaronder we gebukt gingen, komt dan in een ander licht te staan. Heel wat in ons leven, waarvoor we ons, ik zou haast zeggen, fanatiek hebben ingezet, verbleekt en gaat voorbij. U kent ook wel die mensen, die glimachen met een traan in de ogen. Ze weten: het schema van deze voorbijgaande wereld kan ontzaggelijk zeer doen, de littekenen kunnen vaak nog schrijven, maar ze hebben geleerd dat er een overgrote kracht van God komt. Leest u maar eens dat machtige woord van de apostel in de 2e brief aan de Corinthiërs hoofdstuk 4...:

„Wij worden aan alle kanten bestookt, maar raken toch niet in de klem. Wij zien geen uitweg meer, maar zijn nooit ten einde raad. Vervolging treft ons maar wij worden niet in de steek gelaten, wij worden neergeveld, maar gaan er niet aan dood.”

We bevinden ons niet meer in de bunker van het koude, verstarde front van ons zelf, waarvandaan steeds het eendere nieuws komt, maar we treffen onszelf aan aan het bewegelijke front, dat zich laat bepalen door het schema van Boven. We worden de Jood en de Grieken een Griek. Door het geloof in Christus' krachten mogen we ons figuur redden in een wijsheid van handelen, die haar voedingsbodem vindt in het nabijkomen van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.

Er komt wijsheid bij u als u staat bij een geopend graf, wijsheid bij geboorte, huwelijk, lijden, „achteruitgezet” worden, ziekte naar het lichaam, ziekte naar de geest, ouderdom, voorspoed en tegenspoed.

Als u zich laat bepalen in het heden door de toekomst van Christus, dan wordt de tijd voor u ook samengedrongen. De tijd is voorts kort!!

U verstaat het woord dat geschreven is: Eén ding doe ik, ik vergeet hetgeen achter is en ik strek mij uit naar wat voor mij ligt.

Zoals het vlamme rood van de ondergaande zon boven Jeruzalem de pelgrim in het donkere Kedron dal inspireert, hem moed en kracht geeft om thuis te komen, zo mag u zich optrekken aan de structuren van de nieuwe wereld en u mag weten dat Christus tot u zegt in al uw omstandigheden: Ziet Ik ben met u tot aan de voleinding der wereld.

TE BERDE

In ons land hebben we zo'n 162 Christelijke middelbare scholen. Op al deze scholen wordt godsdienstonderwijs gegeven. Men zou zich kunnen afvragen of het juist is dat op school godsdienstonderwijs gegeven wordt en of de school hiermee niet een taak op zich genomen heeft die eigenlijk aan de kerktoekomst. Laten we de vraag voor wat deze is en verdiepen we ons enkele momenten in de vraag naar de positie van dit onderwijs op deze scholen.

Men zou kunnen denken dat deze positie een bijzonder eervolle is, immers dit vak staat op de rapporten van vele, zo niet van alle Christelijke scholen boven aan, zogezegd nummer één.

Men zou verder kunnen denken dat voor dit vak hard gewerkt wordt, want als men zo deze rapporten bezichtigt dan blijkt dat er zelden tot zeer zelden onvoldoendes voor dit vak gegeven worden. Ellacy om met Vondel te spreken, het één zowel als het ander is slechts schijn. Zij die de middelbare school bezocht hebben weten gewoonlijk wel beter, het godsdienstonderwijs op de Christelijke middelbare scholen is vaak, héél niet meer dan een wassen neus en niet eens een wassen neus van madame Tussaud.

Eén van de belangrijkste oorzaken hiervan is de godsdienstleraar. Zoals bekend zijn de meeste Christelijke middelbare scholen zgn. Interkerkelijke en dat heeft wat betreft dit onderwerp tot gevolg dat de besturen dezer scholen mogelijk de plaatselijke predikanten van de verschillende orthodoxe kerkgenootschappen voor een aantal uren benoemen tot godsdienstleraar. Zijn zij er ook voor bekwaam? Wij zijn zo gelukkig dat wij enige godsdienstleraar/predikanten kennen die inderdaad bekwaam zijn, maar zij zijn helaas een uitzondering.

Verbazingwekkend is 'dit niet zonder meer. Zij die het leraarschap als nevenfunctie bekleden, blijven het als bij-baan beschouwen en geven daar maar al te vaak niet de vereiste 100% aan. Predikanten vormen hierop geen uitzondering, eerder het tegendeel, velen van hen vatten het „herder-en-leraarschap” op als een plechtig en heilig ambt en daaraan kan het leraarschap niet tippen.

Daar komt nog wat bij. Als een advocaat of een boekhouder van een groot bedrijf het leraarschap als nevenfunctie bekleeft en hij blijkt geen goed leraar te zijn, dan krijgt hij zijn ontslag. Maar als een plaatselijke predikant geen goed leraar blijkt te zijn? Krijgt hij dan zijn ontslag? Wat zal die kerkeraad, wat zullen de kerkleden dan zeggen? Kerkstrijd, schoolstrijd, diskriminatie!! Nee, een dominee eenmaal benoemd, blijft benoemd, het bestuur kan moeilijk anders. Van predikanten-leraren wordt in zekere zin een grotere zelfkennis geëist dan van „gewone” leraren. Als zij zien dat het niet gaat – en dat is geen schande – moeten ze zelf het initiatief nemen om heen te gaan. De praktijk is dat dominees kennelijk geen grotere zelfkennis hebben dan niet-dominees en dat is niet verwonderlijk, maar het gevolg is dat het vak godsdienst op de Christelijke middelbare scholen vaak een lachertje is en dat is wel een schande.

Ons inziens is het een stap in de goede richting als voor het vak godsdienst een zgn. full-timer aangetrokken wordt, een man/vrouw die als hoofdfunctie het leraarschap-godsdienstonderwijs bekleeft. Blijkens de kortgeleden dissertatie¹⁾ van dr. Roest zijn er op de 162 Christelijke V.H.M.O.-scholen 37 full-timers. Aan deze functie is ons inziens één máár verbonden nl. de godsdienstleraar moet zich niet ontwikkelen tot een soort schoolgeestelijke, belast met een schoolpastoraat. Immers als het goed is, is iedere leraar leraar en herder. Dit herderschap moet niet uitsluitend in handen van de godsdienstleraar gelegd worden, want ook dat zou sekularisatie zijn.

WESTERHUIS

¹⁾ Het godsdienstonderwijs op de middelbare school, een didactische verkenning.

G. Visee

Enkele vragen betreffende de Goddelijke en de menselijke factor in de Heilige Schrift¹⁾

(I)

Actualiteit

De vragen betreffende de eerste hoofdstukken van Genesis houden ook onder ons de aandacht gespannen. Dat is een goede zaak. Want — hoe ernstig de vragen, die hier liggen ook zijn mogen — daaruit blijkt, dat degenen, die zich met deze vragen bezig houden allen aan het Woord Gods willen vasthouden. Voor degenen, die de Schriften als het Woord Gods verwierpen, ligt hier geen enkele vraag; met het Woord des Heren rekenen zij niet en de spanning tussen de Schrift en de (voorlopige resultaten van de) natuurwetenschappen rekenen zij niet. Die spanning bestaat slechts voor hem, die ook in het natuurwetenschappelijk bedrijf werken wil bij het licht van het Woord van God.

Hoezeer ook onder ons de gedachten verdeeld zijn, bleek nog weer uit de recensie, die het lid onzer redactie, dr. P. G. Smelik in het nummer van 8 maart gaf van de Referatenbundel van de conferentie van Gereformeerden gehouden op 16 en 17 mei 1967 te Oosterbeek, waar een drietal sprekers zich met de zaken rondom deze kwestie bezig hield, nl. ds. J. C. Janse, dr. C. Smits en de heer N. A. Rupke.

Het ligt niet in mijn bedoeling op de divergenties tussen recensent en deze referenten in te gaan. Maar wel zit ik met vragen n.a.v. deze en soortgelijke publicaties, die ik hier als bijdrage aan de discussies, aan de orde wil stellen.

1. Allen zullen het, dunkt mij, er wel over eens zijn, dat de Heilige Schrift ons noch rechtstreeks, noch zijdelings mededelingen doet over de ouderdom van het geschapene; zij licht ons niet in over de afstanden in het heelal, noch over de ouderdom van zon, maan en sterren of van de aarde. Niet rechtstreeks. Ook niet zijdelings. Zelfs over de chronologische orde van de periode tussen Mozes en Christus geeft de Schrift ons geen rechtstreekse berichten. De Bijbel is niet ingericht als een jaartallenboek, een chronologische kroniek of een geschiedenisboek uit de moderne tijd. We weten, dat de berekening van de bijbelse chronologie op grond van de (zijdelingse) gegevens der Schrift ook de gelovige man van wetenschap voor vele moeilijkheden stelt. Maar gesteld al dat hij die moeilijkheden overwint en komt tot een enigszins sluitende chronologie, dan mag de vraag gesteld worden of dit resultaat van geschiedvorsching op grond van bijbelse gegevens op dezelfde wijze voorwerp kan en moet zijn van het geloof als de openbaring van het door God in de geschiedenis gewerkte heil en de daarmee verband houdende beloften Gods dat moeten wezen?

We zitten hier voor een breder vraagstuk: heeft hetgeen per 'wettige redenering' uit de Schrift wordt afgeleid voor ons geloof hetzelfde normatieve karakter als datgene, dat ons de Schrift rechtstreeks leert?

De Schrift geen boek der wetenschap

2. We zullen toch ten volle ernst moeten maken met de door allen, dacht ik, erkende waarheid, dat de Schrift geen boek is van enige wetenschap, niet van biologie, niet van psychologie, niet van logica, niet van taalwetenschap, sociologie, geschiedeniswetenschap, niet van economie, politiek en dergelij-

¹⁾ Omdat op bepaalde punten de inhoud van deze artikelen de in ons blad te publiceren toespraak van dr. J. Veenhof overlapt, vermeld ik dat deze artikelen voor verreweg het grootste deel reeds geschreven waren vóór de jaarvergadering van onze persvereniging.

ke meer. Het is zelfs niet een natuurboek, een taalboek, een geschiedenisboek, een boek over handel en scheepvaart, over het ethische leven in de niet-wetenschappelijke zin des woords, al komt al het geschapene in de Schriften aan de orde. De Bijbel is het boek van de Openbaring Gods, over al het geschapene en geadresseerd aan de mensen, en zo ook het Boek van en voor hun, het gehele mensenleven en in verband daarmee ook al het geschapene omvattende, religie. En wel van de ware religie in ontmaskering van alle valse religie, nl. de religie van het verbond in Christus. De Schriften openbaren de Waarheid omtrent God, de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, en over de mens, zijn bondgenoot en in verband daarmee ook over de aarde en de hemel met zijn engelen en over de wederzijdse verhouding tussen God en de mensen.

Door het Woord Gods weten we dat de wereld door het Woord Gods is voorbereid, dat zij schepsel is en dat alle wetten en ordeningen voor dat geschapene van de Schepper zijn. (Das Gesetz ist gesetzt).

Door het Woord Gods weten we dat de aardse schepping door de val en de blijvende ongehoorzaamheid van de mens en z'n kroost onder de vloek ligt.

En door datzelfde Woord Gods weten we, dat Hij, die dit geschapene schiep, het Woord door Wie alle dingen gemaakt zijn, in de wereld kwam en hier mens geboren werd om zijn werk te behouden: dat de Behouder der wereld Dezelfde is als haar Schepper.

Dat is de boodschap van de Schrift; hier niet doorgegeven bij wijze van 'uittreksel', het 'evangelie-op-een-stuivertje', maar in zijn grondlijnen. De Schrift is het Boek van God en de mensen, van Gods verbond met mensen, van Christus, de Middelaar Gods en der mensen. De Schrift geeft ons de geopenbaarde Waarheid omtrent deze wederzijdse betrekking tussen God en zijn schepsel, religieuze kennis voor en door het geloof.

Maar zij ontslaat ons niet van de taak de kennis omtrent die schepselen, de binnenwereldse, de intrakosmische kennis omtrent de mens en de overige schepselen te verwerven en te verwerken.

Dat leert ons de Bijbel met nadruk.

Dat was de opdracht aan Adam.

Hij kreeg bevel de dieren namen te geven. Dat was een bevel dat veel omvatte. Het hield in, dat Adam zich met kennisverwervende onderscheiding zou bezig houden en het onderscheidend gekende ook zou benoemen. Het laatste hield ook de taalvorming in. Deze kennis is Adam niet toegekomen door goddelijke openbaring; ze is hem niet door Goddelijke aanspraak medegedeeld, zowel deze kennis als de door de mens gevormde taal zijn produkt van 's mensen activiteit. „En zo als de mens de dieren noemen zou, dat zou hun naam zijn” — dat was de afspraak tussen God en zijn zoon.

Wèl en niet geopenbaard

3. Deze gegevens zijn voor ons onderwerp van groot belang. Er is waarheid, die de mens door Goddelijke openbaring wordt medegedeeld, en die hij kent, waarvan hij ook zeker is door het geloof, waardoor hij Hem, Die spreekt, betrouwbaar acht: het is de waarheid en het is de kennis omtrent de religie.

Er is ook waarheid, die de mens niet door Goddelijke openbaring wordt medegedeeld, doch die hij zich — en dat is Gods bevel — door eigen activiteit verwerven moet: door te onderscheiden het dit en het dat onder de schepselen, het zus en het zo zijn van die schepselen, en de verbanden tussen het een

en het ander en het zus-en het zó-zijn van het een en van het ander.

Deze kennis wordt slechts door inspanning verkregen en deze inspanning is vanwege de zonde van de mens en de vloek die door de zonde op de mens en zijn wereld rust met veel moeite en smart verbonden. Ook hier gaat het 'in het zweet uws aanschijns' door, Gen. 3 vs 19; deze ervaring doet de mens uitzien naar troost over zijn moeitevolle arbeid, Gen. 5 : 29; „een kwade bezigheid, die God aan de kinderen der mensen gegeven heeft, om zich daarmee te kwellen”, Pred. 1 : 13; en die hem soms doet verzuchten, dat het alles 'ijdel' en zinloos is, Pred. 1 : 1.

Die moeite en smart van alle arbeid, ook van de verwerving van de kennis, bestaat o.a. hierin, dat de mens met zijn onbetrouwbaar hart en zijn verduisterd verstand, meer dan eens een doolpad inslaat, waarvan hij beschaamd moet terugkeren, gissend moet hij vaak zijn weg gaan en „gissen doet dikwijls missen”; de onbekendheid met hetgeen hij onderzoekt heeft dikwijls smartelijke gevolgen, evenals het experimenteren: men denke slechts aan Noachs dronkenschap, Gen. 9 : 20, 21; aan de risico's die aan alle menselijke arbeid verbonden zijn: „wie een kuil graaft, loopt kans, dat hij er invalt; en wie een muur doorbreekt, zal door een slang gebeten worden; wie stenen losbreekt loopt het risico er door gewond te worden; wie hout klieft, loopt daardoor gevaar. Als, het blad van de bijl stomp geworden is en men heeft de snede niet geslepen, dan moet men zijn krachten meer inspannen.” Pred. 10 : 8-10a. Intussen moet de mens deze risico's niet ontlopen: „Wie steeds op de wind let zal niet zaaien en wie steeds naar de wolken ziet, zal niet maaien”, Pred. 11 : 4. Nederig dient een mens te bedenken, dat hij om zijn werk als knecht te doen niet behoeft te weten wat alleen aan God bekend is: „Zoals gij de weg van de wind evenmin kent als het gebeente in de schoot van een zwangere vrouw, zo min kent gij het werk van God, die alles maakt”, Pred. 11 : 5. Deze ootmoed sluit niet uit, dat de mens geroepen is ook deze risico's te onderkennen: het voornaamste om te slagen is wijsheid, Pred. 10 : 11. God de HEERE is over hem, die door zulk risico getroffen wordt, zeer barmhartig: als iemand in het werk zonder schuld de oorzaak wordt van eens anders dood, dan beschermt hem de Here tegen de bloedwreker, Deut. 19 : 4-7. En waar de Here zó spreekt over het risico van alle menselijke arbeid en zo mild oordeelt over het telkens weer mislukken van onze inspanning, daar past óns bij het eigen falen geen wanhoop en bij het falen van de naaste geen hard oordeel. We zullen dan veel meer hebben te bedenken, dat 'tijd en toeval' alle mensen treft, Pred. 9 vs 11: „Wederom zag ik onder de zon, dat niet de snelsten de wedloop winnen, noch de sterksten de strijd, noch ook de wijzen het brood, noch ook de schranderen de rijkdom, noch ook de verstandigen de gunst, want tijd en toeval treffen allen.”

Tijd en toeval: niemand heeft de gunst en de ongunst van de tijd in de hand; niemand is in staat alle mogelijkheden en gebeurlijkheden vooruit te overzien en in zijn berekeningen te betrekken: wat is de mens zwak. Toch doet God deze bróze mens heersen over de werken zijner handen, Psalm 8. Dat is de religieuze wijsheid, de troost, die God ons geeft over onze eigen arbeid en die van onze naaste: we dienen ook in de omgang met de naaste en in de samenwerking met elkander kinderen te zijn van onze Vader, Die in de hemelen is.

Liefde tot de naaste in het werk

4. Een en ander betekent, dat we in die omgang en die samenwerking met de naaste de Schriftuurlijke philanthropie, „de liefde tot de mensen” dienen te betrachten. Als we door het geloof in Christus deel hebben aan de Goddelijke natuur, aan de aard van God, dan dienen we door de vreze des Heren de broederliefde en door de broederliefde de liefde jegens allen te ondersteunen, II Petrus 1 : 6. We moeten niet wijzer zijn dan God, niet rechtvaardiger dan Hij en ook niet barmhartiger.

Wanneer de broeder faalt in zijn arbeid, dienen we wel te onderscheiden: is dat falen een falen in de religie, in de verhouding tot de Here of is het, terwijl de verhouding tot de Here recht is, een falen in de arbeid tengevolge van onvermogen, beperktheid, zwak-

heid, de moeilijkheid van de opgelegde taak?

In het eerste geval dienen we nog met grote voorzichtigheid te werk te gaan: is er bij dat falen in de religie boosaardig opzet in het spel, een zondigen „met de opgeheven hand”, een volhardend zich afkeren van de Here en van zijn Woord, een zonde-tot-dood, een struikelen en vallen op de weg, die de HEERE wijst óf een kwaadwillig verlaten van deze weg? Dat bepaalt in zulke gevallen de broedertaak. Is er een zondigen-tot-dood, dan gebiedt ons de Schrift voor zo een niet eens meer te bidden; in een geval van struikeling betaamt het ons broederlijk te helpen; in geval van bewust overtreden, berisping, Lev. 19:26; is er iemand van de waarheid afgedwaald, hem tot bekering te leiden, Jak. 5:19; wordt iemand op een overtreding betrapt, dan is het de taak hem terecht te helpen in een geest van zachtmoedigheid, Gal. 6:1.

Zo leert ons de Schrift in onze omgang en samenwerking met ekander veelvoudige wijsheid.

Samenwerking in de wetenschap

5. Dit alles raakt ook de omgang en samenwerking met elkander t.a.v. de wetenschappelijke kennisverwerving en kennisverwerking.

Zal deze omgang en deze samenwerking slagen dan is het nodig nog andere grondvragen te overzien.

We dienen ook in deze omgang scherp te onderscheiden tussen:

- de kennis van de waarheid omtrent de religie, die uitsluitend vrucht is van de openbaring Gods in zijn Woord,
- de kennis, die verworven wordt door kennisneming van de wereld waarin wij leven, de kennis, die we verwerven door ontwaring, waarneming, nadenken en ervaring in de volle werkelijkheid;
- de wetenschappelijke kennis, die verkregen wordt door abstractie van een bepaald veld van onderzoek, naar bepaalde analyserende methoden.

Als gelovigen zullen wij het er over eens zijn, dat de kennis, uit de Woordenopenbaring verkregen, alle andere kennis ver te boven gaat: „Uw Woord is een lamp voor mijn voet en een licht voor mijn pad.”

Door haar kennen we God, ons zelf en de wereld, waarin wij wonen en werken in hun onderlinge betrekkingen.

Zij is van grondleggende betekenis voor de kennisverwerving en de kennisverwerking in de volle werkelijkheid van het leven. Het maakt een groot verschil voor de praktijk of we als kind vader en moeder kennen als mensen, die slechts uit biotische drang hebben 'gepaard', die elkander in van God en zijn Wet onafhankelijke vrijheid kozen tot liefdespartners en even onafhankelijk en vrij verkiezen kunnen elkander los te laten, dan wel of we weten, dat God door 'de verborgen teugel van zijn voorzienigheid' hen heeft samengevoegd; dat zij elkander vonden weliswaar in spontane liefde, maar ook naar het gebod des Heren; dat God ons uit hen het leven gaf en hen aan ons verbindt niet slechts door de natuurlijke liefde, maar ook door de liefde, die zij elkander en hun kinderen betonen naar het gebod, en dat Hij omgekeerd ons verbindt aan hen door het gevoel van afhankelijkheid eerst en door het gebod hen te eren en lief te hebben daarna.

Het maakt een groot verschil of we bij avond naar de sterrenhemel opzien in het huiverende besef dat de zon, de maan en de sterren de beschikkings zijn van ons deel en lot, dan wel of we weten: God schiep dit alles, Hij onderhoudt het, „zij zijn allen Uw knechten.”

En het maakt voor de man van wetenschap een groot verschil of hij werkt in een wereld, waarvan hij de oorsprong, het doel en de zin niet verstaat, dan wel of hij zich bezig weet in een wereld, die nog vele geheimen, nog niet gekende en misschien nimmer kenbare grootheden in zich bergt, maar waarvan hij door het geloof weet: zij is van de God en Vader van onze Here Jezus Christus; haar ordeningen en wetten zijn van Hem.

Doch dat betreft alles de GRONDvragen en dat alles bepaalt de GRONDhouding.

Van onschatbaar belang voor de verwerking en de verwerking zowel van de kennis verkregen door de concrete omgang met onze wereld, en door de wetenschappelijke, afstandnemende, abstraherende analyse.

Geweldloze revolutie

D. W. L. Milo

(4)

WE SHALL OVERCOME

Zalig de zachtmoedigen,
zij zullen het aardrijk beërven
(Matth. 5:5)

U zult zich afvragen of ds. Martin Luther King gelijk heeft gehad — dan wel of zijn gewelddadige dood het bewijs van zijn ongelijk is geweest. Misschien heeft uw vraag nog meer zin als we zeggen: komen de pacifisten verder met hun geweldloze revolutie — of zal het hun allen de kop kosten? En voor we die vraag met ons vingertoppengevoel of op onze knoopsgaten beantwoorden, is het goed naar de probleemstelling van ds. King terug te gaan. Hij stelde immers: dat vandaag de keus nog gegeven wordt tussen geweldloze revolutie en totale ondergang. Hoe komt hij erbij?

In Amerika heerst — meer dan ergens ter wereld — het recht van het geweld; zoals dat vrijmoedig wordt uitgedragen in de wereld: zowel in politieke, in militaire als in commerciële zin. Het particuliere wapenbezit is daar ook een grondwettelijk recht, stammend uit de tijd van kolonisten, eeuwige burgerstrijd, goudgravers en vrije boeren. Elke boer had de plicht, zijn hoeve en gezin met de kogel te verdedigen. Iedere paarden- en veehouder moest zelf zijn veedieven te lijf gaan. Voor je het wist was een blanke betrokken bij een twist, een verdachte situatie; en dan zaten de pistolen los in de holster. Er ontstonden erodes voor wapengebruik.

In zekere zin is dit blijven bestaan. Als een man bij gelegenheid zijn moed heeft te tonen, zoekt een moedig man die gelegenheid zelf soms graag op. In 1967 werden in Amerika twee miljoen vuurwapens verkocht, dat is meer dan 1% van de bevolking. Het totale particuliere wapenbezit moet 75 miljoen bedragen; op een bevolking van 200 miljoen betekent dat meer dan 1 vuurwapen per gezin. In tijden van rassenrellen en andere onlusten verdubbelt de wapenverkoop. En dat gaat gemakkelijk: een automatisch pistool kan per briefkaart worden besteld.

Het kan niet anders of die wapens worden van tijd tot tijd gebruikt. Daar zijn ze namelijk voor. In deze eeuw werden in de States niet minder dan 750.000 mensen neergeschoten. Dat betekent ruim 10.000 per jaar of 28 per dag. En u moet bedenken, dat de statistiek een opgaande lijn geeft. Hier is zelfs geen vergelijking mogelijk met de landen, waar op onwettig wapengebruik zware straffen zijn gesteld. De kijkerbuksen, waarmee president Kennedy en ds. King zijn neergeschoten, waren beide in warenhuizen gekocht. Het pistool, waarmee senator Kennedy werd gedood, had een glasheldere historie: van een bezorgde huisvader naar zijn vrouw, naar een huisvriendje, naar een kennis, naar een broer van die kennis, en daar viel het schot.

Geen wonder, dat de Amerikaanse president thans een wetsontwerp liet opstellen tot beteugeling van het geweld. En hoewel er enerzijds heftig gepleit wordt voor de grondwettelijke rechten (de schietverenigingen zijn oppermachtig en bovendien betrokken bij de wapenhandel) — hebben sommige warenhuizen besloten de verkoop van postorder-wapenen te stoppen. De gemiddelde Amerikaan schijnt wel te willen meewerken aan sanering van zijn nationale geweten. En de handel kijkt hoe de wind gaat waaien.

Tegen deze achtergrond wordt het dilemma van ds. King duidelijker. Er is keuze tussen geweldloze revolutie of gewelddadige ondergang.

Bij deze cacophonie van explosies en fluittende kogels (u kent die geluiden wel uit televisiefilms als de Bonanza-serie) klemmt te meer het woord: dat allen die het zwaard trekken door het zwaard vergaan. Ds. King had gelijk toen hij sprak van een totale ondergang, die het gewelddadige westen bedreigt. In zaken is geen wapen te slecht om het doel te bereiken; in de politiek heerst het recht van de chantage; in de oorlog spreekt het machtigste kapitaal. Maar geen enkel probleem wordt met wapenen opgelost. Het dodelijk schot is geen argument.

Blijft over de geweldloze revolutie; of wij het goed vinden of niet. Want niets-doen is er niet meer bij; daarvoor is het onrecht, is de onderdrukking, de uitmergeling te zwaar, te langdurig en te definitief geweest. En laten wij dat woord revolutie — wilt u: omwenteling, nationale bekering — alstublieft goed verstaan.

Wij Nederlandse calvinisten, die anti-revolutionair zijn grootgebracht, hebben ons bewust van de beginselen van de Franse en de Russische revolutie afgewend. Tot de tweede wereldoorlog erkende onze regering de Russische niet! Maar intussen heeft calvinistisch Nederland die revoluties, tot in de huiskamers toe, niet kunnen weerstaan. De gevolgen van de Franse revolutie (de rechten van de mens) ademen wij dagelijks in. De resultaten van de Russische revolutie (het bezit is voor iedereen) bepaalt mede ons salaris en onze belasting.

Laten we nu voorop stellen, dat maatschappelijke ontwikkelingen nodig zijn. Een gezonde samenleving moet nieuwe gedachten kunnen ontwikkelen en verouderde afstoten. Wordt dit levensproces onderdrukt, dan verloopt het schoksgewijs. Worden die schokken ook tegengehouden, dan volgen explosieve veranderingen, revoluties. En het heeft niet veel zin, hierover de staf te breken, iedere burger is erbij betrokken.

In de Franse revolutie kregen de kerken ongetwijfeld klappen. Maar zonder die revolutie hadden de kerken nooit staatsubsidies op de traktementen gekregen, geen recht van gebruikmaking van de belastingcohorten, en geen subsidies bij kerkbouw; zonder die revolutie was de Nederduits Gereformeerde Kerk nimmer tot staatskerk verheven en was er nooit sprake geweest van een wet op de godsdienstvrijheid, de bestaansbasis van de Gereformeerde Kerken!

Denk ook aan de kerken achter het ijzeren gordijn. Ongetwijfeld hebben zij het na de Russische revolutie zwaar te verduren gekregen. Maar zijn we vergeten, dat het de Russische kerk was, die het despotisch csarendom steunde in zijn wrede onderdrukking van het Russische volk? De kerken kunnen zich wel een theoretisch-ethisch oordeel over revoluties veroorloven; maar de vraag is niet: wat denken de kerken er over? doch: wat dóen de kerken ermee?

Ds. R. Abernathy, de vriend en opvolger van ds. M. L. King, gebruikt de kansen die hij meent te zien. Natuurlijk niet zo briljant als zijn voorganger — maar trouw en moedig en met zelfverloochening. Hij gaat door met het program van optochten, demonstraties, boycot en zelfbeheersing. Hij heeft zijn eerste ge-

vangenisstraf sedert Kings dood al uitgezeten. En velen zijn hem trouw.

Zij weten, dat er een belofte bestaat voor zachtmoedige mensen: deze zijn het die uiteindelijk de aarde zullen beërven. En zij hebben een positieve inzet: het geluk van mens en medemens, vrede op aarde. Er gaat dan ook van deze apostelen der zachtmoedigheid iets uit; zowel kerkmensen als humanisten worden er door beroerd, ja die beide. Een president, die vermoord werd vanwege zijn ijver voor de rassengelijkheid; een kandidaat-president, die hetzelfde lot onderging toen zijn program voor burgerlijke gelijkheid bekend was; een zwarte vredes-apostel tussen die beide blanke broers in. Bestaat er schoner synthese tussen blank en zwart? Niemand bewijst meer liefde dan wie zijn leven geeft voor zijn naasten.

Voor een wereld, die ondergaat aan haar eigen geweld, is het optreden van Kings aanhangers adembenemend nieuw. Het mensdom ziet stomverwonderd toe, hoe een vreedzame revolutie het gelaat van Amerika verandert, zonder dat des naasten bloed wordt vergoten; ja zelfs met inzet van het eigen bloed; hoe geslagen mensen hun andere wang toekeren; hoe gescholden en vertrapte mensen niet terugschelden, niet terugtrappen; hoe er openbaar op straat gebeden wordt voor degenen, die de zwarten geweld aandoen. Hier gaan keiharde amerikanen, die in een hel van geweld leven, een stukje van de hemel zien. Want is dat niet het koninkrijk Gods: waar een mens zijn naaste vergeeft, zijn vijand liefheeft; waar een mens zachtmoedig en nederig en goedenkend en menslievend is?

—o—

Ja, daar hebben onze scherp-slijpers nog wel wat op te zeggen. Daar zijn ze scherp-slijpers voor. „Gevaarlijk humanisme” zal de kreet wel zijn. In „Calvinist-Contact” van 10-5-'68 werd aan King de christennaam betwist door ds. E. H. Palmer: „heidendom met een paar christelijke woorden in de etalage” vond deze. In de „Hamilton Spectator” van 4-6-'68 wist een katholiek priester E. Grace te vertellen, dat King een ingeschreven lid van de communistenpartij was geweest. En dat is dan christelijk Amerika, het hoofd met boter getooid. In ons land zijn er ook geweest, die elk menselijk verschijnsel catalogiseren en beoordelen, en die Kings medemenselijkheid als een geheid humanistische instelling terzijde veegden.

Maar daar is nog iets meer van te zeggen dan een domme veroordeling. Er is een oude gelijkenis van twee zoons en een vader. Beide zoons kregen een opdracht van hun vader. De ene — een zoete — zei braaf: ja vader, zeker vader. Maar hij zag kans er zich van af te maken, met behoud van zijn brave naam. De andere zoon zei brutaal: ik pás vader. Achteraf vond hij, dat zijn vader deze behandeling niet verdiende — en ongemerkt voerde hij de opdracht toch maar uit. Wie van de twee deed „de wil des vaders”: de brave of de ondeugd?

Deze oude gelijkenis moest onder ons meer bekend zijn. Want wij zijn er als de kippen bij om een mening uit te spreken over ieder religieus standpunt — maar huiverig om erkenning te geven aan iemands religieuze daden. En is dat niet kortzichtig? Want niet onze standpunten beslissen over de eeuwigheid — maar wel onze daden. Wanneer we de weg des levens haarfijn in kaart kunnen brengen, maar hem niet zelf afwandelen, dan komen wij er niet. En wanneer wij elke zondag gans orthodox „Heere Heere” hebben gezongen, zonder de wil des Vaders te doen, dan heeft de orthodoxie ons niets gedaan.

De Heiland bezag deze dingen gans anders dan onze theologen het doen. Die zei: wie de arme gekleed heeft, wie de hongerige gevoed heeft, wie de dorstige gelaafd heeft, wie de gevangene, de zieke, bezocht heeft — die heeft dat aan Mij gedaan. Liefde tot de Heiland komt dus niet uit in knappe theorieën van onze mond — maar in doodgewone karweitjes van onze handen. En laten we de humanisten nu maar humanisten laten; maar wanneer onze gerechtigheid niet overvloediger is dan die van dr. Albert Schweitzer, zal voor ons het koninkrijk gesloten blijven. Ondanks onze schone papieren.

De zwarte geweldloze strijders hebben een oud negerlied gekozen tot hun „strijdzang”. Ieder kent de slepende melodie en de simpele tekst van We Shall Overcome:

We shall overcome,
we shall overcome,
we shall overcome some day - -
oh deep in my heart I do believe:
we shall overcome some day!

Vertaald zou dit kunnen heten: we zullen overwinnen (ook: te boven komen; ook: er boven uit getild worden) eenmaal. Want diep in mijn hart geloof ik vast: wij zullen eens overwinnen.

De andere coupletten luiden:

Wij gaan hand in hand — enz.
Eenmaal daagt de vrede — enz.
Wij zijn niet bevreesd — enz.
Eenmaal daagt de vrijheid — enz.
Heel de wereld samen — enz. En tenslotte weer:
We shall overcome — enz.

In totaal zeven coupletten. Elk met die bezwerende drievoudige inzet. Elk met hetzelfde geloof, dezelfde hoop, dezelfde liefde. Wie de symboliek beleeft, die merke daar op. En wie eenmaal dit lied heeft horen zingen — niet door beatende langharige jongelui, maar door een zwarte verdrukte massa — die vergeet dit zijn leven niet meer. Dit lied is een belijdenis; niet van een geloof in eigen kracht en geweld, maar van geloof in Gods Geest, die het dóen zal. Van geloof in God, die gevangenen vrijheid schenkt en aan hun ellenden denkt; die de verdrukten recht doet en de hongerigen brood geeft.

—o—

Tenslotte nog enkele fragmenten van Kings visionaire redevoeringen. Bij de beroemde mars naar Washington sprak ds. King, staande voor het monument van Abr. Lincoln (de bevrijder van alle slaven in Amerika), tot een kwart miljoen mensen:

„Ik heb een droom vandaag. Ik heb een droom, dat dit volk zich eens zal verheffen en de wezenlijke bedoeling van zijn geloofsbelijdenis zal waarmaken: Wij houden dit voor waar, dat alle mensen als gelijken zijn geschapen.

Ik heb een droom vandaag. Ik heb een droom, dat eens op de rode heuvels van Georgia de zonen van vroegere slavenhouders samen met de zonen van vroegere slaven aan de tafel van de broederschap aanzitten.

Ik heb een droom vandaag. Ik heb een droom, dat mijn vier kleine kinderen eens zullen leven temidden van een natie, waar zij niet worden beoordeeld naar hun huidskleur maar naar hun karakter.

Ik heb een droom vandaag. Ik heb een droom, dat elk dal overbrugd zal zijn, elke heuvel en berg geslecht, en alle oneffen plaatsen geëffend zullen zijn, en de glorie van de Heer zal worden geopenbaard, en alle vlees het zal zien. Dat is onze hoop!”

En op de avond voor zijn dood riep ds. King zijn hoorders te Memphis deze geladen woorden toe:

„Moeilijke dagen komen nu. Maar dat is niet belangrijk meer. Want ik leefde en zag de top van de berg. Ik wilde graag leven. Maar ik heb nu geen angst meer. Want ik ben op de bergtop geweest, en ik heb het beloofde land gezien. Wij als volk zullen het beloofde land bereiken. Wij zullen tot het beloofde land behoren. Het land, dat mijn ogen zagen!”

BOEKBESPREKING

Reflexies, Opstellen aangeboden aan Prof. dr. J. P. A. Mekkes door drs. D. M. Bakker e.a. (Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 1968).

In de bekende serie „Christelijk Perspectief” verscheen als deel XIV bovengenoemde bundel die een achttal studies bevat van Leidse leerlingen van professor Mekkes, aangeboden ter gelegenheid van diens zeventigste verjaardag.

De reeks behoeft geen aanbeveling. Iedere student — en wie studeert blijft dat levenslang — voor wie de studie vanwege de grondvragen waarvoor zij stelt een geloofszaak is geworden, zal zich met haar verrijkt weten. De opzet ligt in de ondertitel duidelijk uitgedrukt: „Aspecten der werkelijkheid, wijsgerig en bijbels belicht”. De reeks als geheel blijft bijzonder stimulerend. Zowel uitgever als redacteur (dr. J. Stellingwerff) komt lof toe voor de wijze waarop telkens nieuwe initiatieven worden uitgewerkt en gerealiseerd.

In een blad als het onze kan op de inhoud van de diverse studies in het hier besproken boek bezwaarlijk worden ingegaan. Wie een duidelijk exposé daarvan onder ogen zou willen zien, kan terecht in het jongste nummer van het blad „Mededelingen van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte” van juni 1968 (driemaandelijks orgaan, Kok, Kampen) dat geheel aan professor Mekkes is gewijd en waarin na enkele inleidende artikelen vakgenoten van de schrijvers elk opstel kort bespreken. Het geheel is een bescheiden, maar waardige hulde. Dat één der auteurs, te weten dr. J. v. d. Hoeven, inmiddels is benoemd tot gewoon hoogleraar in de wijsbegeerte aan de Vrije Universiteit (na daar vijf jaar als lector werkzaam te zijn geweest) en een tweede, drs. D. M. Bakker, ongeveer gelijktijdig aan de Leidse Universiteit cum laude is gepromoveerd (op een taalkundig onderwerp) moet voor professor Mekkes aan dit eerbetoon een bijzonder accent van vreugde hebben gegeven.

Dat wij voor dit gelegenheidsgeschrift toch aandacht vragen, heeft zijn redenen. Allereerst een zakelijke. Ook geldbesteding is een kwestie van ethiek. En deze reeks verdient steun. Welnu, als u haar (nog) niet kent: de prijs ook van dit deel is alleszins verantwoord (twaalf gulden). Voor abonnees ligt deze nog aanzienlijk lager.

De tweede reden is van persoonlijke aard. Voor schrijver dezes blijft professor Mekkes als werker van het eerste uur in het krijtsgevangenkamp te Neubrandenburg (1944-'45) onvergetelijk. De hulde en dank bij het (althans officieel) laatste uur, van slechts een klein deel van zijn leerlingen, verblijdt hem tot in de nieren.

Een laatste reden ligt in de aard van ons blad en de kerkelijke controversen waarin de meeste van zijn lezers betrokken zijn, of dreigen te worden. Het lezen en beschouwen van dit boek leidt nl. als vanzelf tot reflexies over „Reflexies”. In wijder verband: reflexies (overwegingen) over de wegen van de Geest en de kerk als instituut. Neemt u het woord overweging in dit geval dan maar in de zin die de K.R.O. er aan hecht: die van meditatie. Aan zulke meditaties (van de achterpagina) komen wij te weinig toe.

J. Bosch

Gerd Wilk: **Op weg in de bijbel** (N.V. Gebr. Zomer en Keunings Uitgeversmaatschappij, Wageningen, 1968; f 8,90)

De titel van dit uit het Duits vertaalde werkje kan niet letterlijk genoeg worden opgevat. Anders zoekt u er misschien wat u er niet vindt. De oorspronkelijke titel is duidelijker: Strassen der Bibel. Het is een relaas dat antwoord wil geven op de vraag, hoe de wereld er uit zag toen de eerste verkondigers van het Evangelie rondtrokken; wat we ons moeten voorstellen bij al die namen van landstroken, steden, dorpen, bij al die wegen en reisroutes die wij in het Nieuwe Testament tegenkomen. De presentatie is modern in de goede zin van het woord. Niet alleen het lettertype, ook de vele tekeningen en kaarten in zwart en olijfgroen, die de auteur zelf heeft vervaardigd. Het eerste gedeelte, handelend over (de wegen van) „De Zoon Gods” geeft onder véél meer, zeven overzichtstekeningen „Jezus ging deze weg”. Het tweede, getiteld „De Apostelen”, kaarten van Paulus' zendingsreizen en van zijn laatste tocht naar Rome. Als hulpboek bij de bijbellectuur zal het vooral jongeren aanspreken. Het is eenvoudig geschreven en met veel zorg op de drukpers gelegd. Als zodanig echt wel iets bijzonders.

J. Bosch

Jaap Zijlstra: **onder mijn groene huid** (G. F. Callenbach N.V., Nijkerk; z.j. (1967); f 5,90).

Een smaakvol uitgegeven bundeltje verzen

dat de minnaar van modern verwoorde taal van het hart vreugde zal geven. De groene huid is de soldatenuniform. Na enkele min of meer inleidende gedichten raken de overige het beleven van de werkelijkheid van onder die huid. Ze doen dat op een wijze die in meer dan één opzicht een belofte inhoudt.

Enkele voorbeelden:

Brug

Mist
maakt de omgeving klein.
Ik loop de dingen
in besloten kring voorbij.
Alleen de grond
houdt nog verband met mij.
Een trein
draaft spoorstrags door de witte nacht.
Ik volg het spoor terug
totdat ik stil sta voor de grote brug
en adem schep.
Ik moet er overheen
tot ik terecht ben
God weet waar.

Spoorzoeken

Ik wil met mijn gedichten
een weg schrijven
uit de wildernis.
Ik wil mezelf
thuisbrengen,
weten aan wie ik toe ben.
Dichten is
de woorden hun gang laten gaan,
ik volg ze op de voet.
Misschien kom ik uit
bij de vreemdeling
van eigen bloed,
de vermiste
binnen mijn huid.

J. Bosch

A. van der Meiden: **De zwarte kousen kerken.** Portret van een onbekende bevolkingsgroep. Uitgave: Ambo.

Voor onze zelfkennis moesten wij Vrijgemaakten dit boekje allemaal eens lezen. Het slaat op een gedeelte van óns. Want volgens de schrijver zijn er ook „zwaren” in het G.P.V., dus zijn er Vrijgemaakten, die tevens „zwaar” zijn!

De schrijver is van Chr. Ger. afkomst; nu is hij Hervormd. Beïnvloed door Van Ruler, Barth, Bonhoeffer, Tillich enz. Mij legt hij daardoor teveel nadruk op de sociale en maatschappelijke kant van het Evangelie. Dat zal wel een pendelbeweging zijn in zijn afscheid van de „zware” groep. Zijn grote bezwaar tegen die groep is, dat hun geloofsbeleving te weinig creatief is in het zoeken naar mogelijkheden om de wereld te beïnvloeden.

Van der Meiden kent de groep goed; en wat meer is: hij schrijft er sympathiek over. Zijn doel is niet afkraken, maar begrip wekken. Wie als „zwaar”-Vrijgemaakte zijn portret ziet, kijkt niet in een lachspiegel!

Wat is nu eigenlijk „zwaar”. Een leven bij de voorzienigheid Gods, die daarbij dan ook ècht gaat over het uitvallen van een haar en het neervallen van een mus.

Speelruimte voor menselijk initiatief, dus om echt-menselijk te handelen, is hierbij slechts schijnbaar. De meeste van ons laten zich door het gebed van Hiskia, dat „veel vermocht”, wel terughouden van dit extreme standpunt, waarbij toch eigenlijk gesteld wordt, dat de HERE deze bedeling laat verlopen naar een onveranderlijke blauwdruk. De belijdenis zegt wel: dat „niets geschiedt zonder Zijn ordonnantie”, maar wat betekent „ordonnantie” in dat artikel? Toch niet, dat God in alle gevallen het bevel tot het kwaad of tot de ramp geeft? De ontzaggelijke energieën van de overste dezer wereld moeten toch méé in rekening worden gebracht! De oude Prof. Schilder formuleerde het eens zo: dat God nimmer door het kwaad wordt verast, dat het Hem nooit uit de hand loopt. Daarin was K.S. stellig niet „zwaar”! En in het praktische geloofsleven zullen de meesten van ons dichter staan bij Prof. Schilder Sr., dan bij het „noodlot”, dat uit de letter van de belijdenis is te lezen.

Een tweede kenmerk voor „zwaar” is het leven vanuit de praedestinatie. Ook naar de letter van de N.G.B.. Art. 7 zegt: „Deze verkiezing is een onveranderlijk voornemen Gods, door hetwelk Hij vóór de grondlegging der wereld een zekere menigte van mensen...

uitverkoren heeft in Christus...”

De „zwaren” lezen dat, alsof er stond: „een menigte van zekere mensen”. Dat is oud. „Vader Hellenbroek” spreekt van het „goddelijk besluit, aangemerkt als vastelijk bepalende, wat er van het eeuwig geluk of ongeluk der mensen... worden zoude”. Ik citeer v.d.M..

Als we goed lezen, wordt hier de zgn. dubbele uitverkiezing gesteld. Bij die leer voelen we ons waarschijnlijk wél huis. Ze lijkt losgisch.

Maar: er zijn toch theologen onder ons, die omtrent een uitverkiezing voor eeuwige verwerping zeggen, dat die in de H. Schrift niet wordt geleerd. Ook in onze kerkgemeenschap dus „lichten” en „zwaren”. Verschil op een vanouds diepgrijpend punt. Stof voor een volgende zuivering vrees ik.

De kwestie is moeilijk en zit vast op de verantwoordelijkheid van de mens. Die buiten spel wordt gezet door de opvatting van: men „is het” of men „is het” niet. Dat „het” is uitverkoren zijn ter zaligheid. Daar kan een mens verder niets aan doen. Dat is een lot.

Vandaar dat in het beroemde vragenboekje van „vader Hellenbroek” de vraag wordt gesteld: „Vloei hieruit niet voort, dat het om het even is, hoe men leeft? Antw.: Neen, want God heeft de middelen tot het doel meteen besloten.”

Daar hebben we de blauwdruk: alles verloopt volgens plan. Maar als we goed lezen, vanuit de achtergrond, klopt het antwoord niet op de vraag! Men moet zich van deze dingen eens rekenschap geven, en zich afvragen gaan, wat „uitverkoren” in de H.S. zelf betekent.

Ik vrees, dat wij als groep, in dit stuk zeer dicht bij de „zwaren” staan. Of dichter naar hen toe komen. Want daar wijst op, dat vlak na de Vrijmaking — toen we iets gedaán hadden — vooral aandacht geschonken werd aan verbond, bekering en geloof, terwijl nu weer nadruk gegeven wordt aan de verkiezing.

In de H.S. staat, dat we ook onze verkiezing vast moeten maken. We staan derhalve niet buiten de vastheid van onze verkiezing. Dat geldt niet voor het gevóél van verkoren te zijn, maar reëel van de verkiezing.

Ik ben me bewust, dat dit geen „zware” gedachten zijn! En ik vrees, dat ze niet veel ingang vinden bij ons.

Een derde kenmerk van de zwarte-kousengroep is het leven bij de bevinding: het kunnen spreken over „het weggetje” van de Geest met de ziel. Ogenscheinlijk speelt dat bij ons geen grote rol. Je hoort in onze gezelschappen niet veel spreken over het zieleleven. Misschien zelfs te weinig.

Het accent ligt bij ons geheel anders! Wij spreken niet over het zieleweggetje om onszelf en anderen duidelijk te maken, dat we „het” zijn. Maar ons discours gaat stevast over het weggetje van de kerk, waardoor zij „het” is. Hier betekent „het” dan: „de ware”. En wij komen ten aanzien van onze kerkgemeenschap ook steeds tot de conclusie, dat ze werkelijk „het” is.

Met een groot gevaar daarbij!

Van der Meiden wijst op het gevaar van het bevindelijke leven, dat men het uiteindelijk zónder den Christus kan doen. Welnu, raakt de band aan Christus ook in ons kerkelijk leven niet op de achtergrond? ... Tijdens een kritiek huisbezoek werd mij door een br. ouderling verzekerd, dat het nodig was voor de avondmaalsgemeenschap, dat men hetzelfde kon zeggen over de weg van de kerk! En zo wordt dan het kerk-weggetje wel heel sterk vertheoretiseerd.

„Zwaar” is ook de afkeer van een kerkelijke „top”. Voor de „zwaren” staat de plaatselijke gemeente voorop. En inspraak van de plaatselijke schare in de kerkelijke zaken wordt verlangd. Theoretisch zijn de Vrijgemaakten in dit opzicht „zwaar”. Theoretisch wel.

Voor de „zwaren” geldt ook, dat het werk van den Geest niet na te rekenen is. De Geest waait, waarheen Hij wil. Ze hebben daardoor gemakkelijk oog voor Zijn werk ook in andere gemeenschappen. Een blik, die bij ons veel minder onbevangen is. Voor ons is dat de Barthiaanse „onmogelijke mogelijkheid”! Het gebeurt wel, maar het kan eigenlijk niet. Als de Geest zich aan de norm der kerkvergadering houdt!

Van der Meiden schrijft vlot, kruidt zijn verhaal met de nodige anecdoten. Maar vooral: gaat in op de achtergronden uit de histo-

rie, die het „zware” leven mee bepalen. Zo b.v. de Doperse trek, die hier op aarde reeds een gemeente wil, vrij van elke smet in leven en leer. Het is goed, dat alles eens op ons vrijgemaakt gemoed te laten inwerken. Want de „zwaren” hebben vanouds geen beste pers. Maar in hoeverre passen we er wezenlijk bij? En is dat er-bij-passen een reden om ons te hervormen? Wij hebben ook geen goede pers!

Ik wil maar zeggen, dit boekje kan tot zelf-onderzoek drijven.

Lees het, u wordt er wijzer en milder van!
A. P. Muys

Kamper cahiers. J. C. de Moor, **Science-fiction in de theologie.** 21 blz. Prijs f 3,50. Uitgave J. H. Kok, Kampen.

A. A. van Ruler, **Menselijkheid in de theologie.** 12 blz. Prijs f 2,25. Uitgave J. H. Kok, Kampen.

Volgens aankondiging op de flap zijn de Kamper Cahiers periodieke publicaties, die onder auspiciën van de Theologische Hogeschool (Oudestraat) te Kampen verschijnen. De bedoeling is, dat allerlei verhandelingen als rectorale oraties enz. in deze reeks het licht zien. Als no. 2 in deze reeks verzorgde drs. J. C. de Moor een geschrift, waarin hij in hoofdzaak de rol van computers en microfotografie in het theologisch bedrijf bespreekt. De theologie is nl. bezig, evenals zovele andere wetenschappen, uit te dijen tot een compleet bedrijf met hoogleraren, wetenschappelijke medewerkers, lectoren enz. Zodoende kan er enorm veel in behandeld worden, waar men zich vroeger niet mee ophield. Vooral de exegese van het Oude en Nieuwe Testament kan men uit laten groeien tot de bespreking van tal van teksten uit de godsdienstgeschiedenis en daarbij worden allerlei hulpmiddelen gebruikt, die de moderne techniek verschaft. Wie daarover een en ander weten wil, kan in dit geschrift van de heer De Moor terecht. We lazen het met belangstelling.

Van geheel andere aard is Kamper Cahier no. 3. Het bevat een voordracht, welke prof. A. A. van Ruler in 1966 in het kader van een Studium Generale voor de studenten van de Theologische Hogeschool (Oudestraat) hield. De vraag die prof. Van Ruler wil beantwoorden is of de theologie als wetenschap „niet als zodanig iets onmenselijks aan zich heeft en haar beoefenaren ook onmenselijk, bijvoorbeeld wat wereldvreemd maakt?”. Als men op deze gedachte komt, — aldus prof. Van Ruler — tracht men tegengif toe te dienen met behulp van wat psychologie, sociologie of economie. Van Ruler wil die kant niet uit. Hij is van oordeel, dat de mens zelf ten volle aan het woord komt in de theologie. Hij wil daarbij luisteren „naar de rustige stem van Herman Bavinck”. Zelfs komt de mens dan in de theologie in een mate ter sprake als in geen andere wetenschap. Men moet iets van de sterk persoonlijk gekleurde Vanruleriaanse manier van zeggen kennen om deze korte rede ten volle te waarderen. Er zitten heel fijne momenten in.

R. H. B.

God en ezel. G. A. Lindeboom, **God en ezel. Van het Reve's ezelgod in het oordeel van enige gereformeerde theologen. Een protest.** 61 blz. Uitgave T. Wever, Franeker.

Men kent de geschiedenis. In zijn boek „Nader tot U” veroorloofde Van het Reve zich over de gemeenschap met God te spreken onder het perverse beeld van sodomie met een ezel. Over die aangelegenheid werd een proces aangespannen, waarin Van het Reve werd aangeklaagd wegens Godslastering. Dit geschrift handelt slechts zijdelings over het proces. Het gaat prof. dr. G. A. Lindeboom om de wijze waarop de hoogleraren Rothuizen en Kuitert en ds. R. Brussaard Van het Reve meenden te moeten verdedigen. Lindeboom mist — en terecht — bij deze theologen „de heilige verontwaardiging, het vlamvend protest van de Christen-theoloog tegen de liederlijke, God en mens beneden halende passage”. Hij gaat ook zakelijk in op de vraag of Van het Reve hier werkelijk uitdrukking wilde geven aan een zeker mystiek Godsverlangen, zoals tot zijn verdediging door enkele christelijke theologen bij zijn proces werd aangevoerd. Lindeboom wijst er op, dat inderdaad de christelijke mystiek zich wel van erotische beelden heeft bediend. Maar: „bij mijn weten heeft de Christelijke mystiek zich

nimmer verlaagd daardoor de paring met een dier, de bestialiteit te gebruiken" (blz. 29). Het is nuttig, dat Lindeboom in dit geschrift nuchter en zakelijk de ballon van de Van het Reve-verdedigers doorprikt. Jacques Gans in „De Telegraaf" deed het ook: op zijn manier. Lindeboom citeert van hem het volgende, dat wij beslist onze lezers niet willen onthouden: Gans achtte het mogelijk, dat het volgende in het dier omging:

„Ik wil helemaal niet met die griezelen van Van het Reve naar bed. Ik ben maar een eenvoudige normale ezelen van het Iberisch schiereiland en het enige waar ik naar snak is wat minder slaag en wat minder overuren. Voorts een goede stal met stro en een levensgezellin van mijn keuze voor de instandhouding van de soort".

Ik zit na lezing van dit geschrift met een vraag. Rothuizen en Kuitert kunnen op zijn tijd nuchtere mannen zijn, die bij tijd en wijle zeer wel in staat zijn moderne dwaasheden te doorlichten. In een recensie van een geschrift dat Rothuizen over de God-is-dood theologie schreef, toonde ik dat nog niet zo lang geleden aan. Ik begrijp daarom niet, dat zij hun hand in het vuur staken voor een obsceniteit als Van het Reve hier — subjectief misschien met de beste bedoelingen — ten beste gaf. Ik hoop van harte, dat zij niet struikelen over de bepaald niet malse manier waarop Lindeboom zijn kritiek uit, maar de nuchterheid weten te waarderen die erachter steekt. Dan zullen zij, hoop ik, achteraf — het was allemaal in 1966 — wat kritischer over hun eigen apologieën denken.

R. H. B.

INGEZONDEN

OUDERLINGEN-CONFERENTIE

Bij dezen worden de broeders ouderlingen, lezende zowel als regerende, uitgenodigd tot bijwoning van de 24ste Gelderse Ouderlingen conferentie welke gehouden zal worden op WOENSDAG 18 september 1968 a.s. in het bekende gebouw van de C.J.M.V. van Kinsbergenstraat 8 te Apeldoorn.

Voorl. AGENDA

1. Opening v.m. 10.15
2. Notulen van de vorige vergadering
3. Financieel verslag van de penningmeester
4. Aanwijzing van een bestuurslid uit de classis Arnhem aangezien br. A. Zwart heeft gemeend zich terug te moeten trekken.
5. Referaat van ds. H. Bouma te Assen: Schriftgegevens inzake de band aan de confessie, met bespreking.
6. Koffiepauze tot ± 2 uur.
7. Heropening.
8. Referaat van prof. dr. L. Doekes te Kampen: Toezicht van de ouderlingen op de Dienaar des Woords, met bespreking.
9. Rondvraag.
10. Sluiting.

Namens het Comité
J. Hoogland: Voorz.
D. v. d. Akker: Secr.
A. Gerber Pennm.
M. v. Eersel

Belangstellenden zijn van harte welkom.

UITNODIGING tot deelname aan de cursus „Praktische vorming" voor studenten aan de Theologische Hogeschool der Gereformeerde Kerken in Nederland, en andere belanghebbenden.

L.S.!

De cursus „Praktische maatschappijleer" 1967-1968, die gezamenlijk georganiseerd was door het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband en het Werkcomité studietoördinatie, is een zodanig succes gebleken, dat het Werkcomité besloten heeft voor het studiejaar 1968-1969 opnieuw een cursus te organiseren.

De voornaamste **doelstelling** van het Werkcomité is: „Vorbereiding op het beter doen functioneren van de predikant in zijn pastorale arbeid, als aanvulling op de bestaande opleiding tot dienaren des Woords."

Het comité prijst zich gelukkig binnen dit kader de heer C. Rosenbrand te Ede bereid gevonden te hebben als adviseur op te treden bij de organisatie van de cursus en tevens als leider van de cursus zelf. De heer Rosenbrand is

directeur van de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming.

Het **programma** van de cursus 1968-1969 is als volgt:

15 oktober 1968:

Maatschappelijk werk en zielszorg referent: C. Rosenbrand, Ede co-referent: drs. A. N. Hendriks, Delft.

22 november 1968:

Excursie naar Jongensdorp „Hoenderloo" te Hoenderloo.

17 december 1968:

Gemeentepbouw en huisbezoek referent: co-referent: drs. J. E. Reinders, Den Haag.

18 februari 1969:

Psychiatrie en zielszorg referent: P. L. Los, arts, Amersfoort co-referent: dr. J. Douma, Brunssum.

18 maart 1969:

Excursie naar psychiatrische inrichting „Zon en Schild" te Amersfoort.

15 april 1969:

Het sociaal-psychologisch aspect van de groep; referent: mej. M. J. Mak, Ede co-referent: C. Rosenbrand, Ede.

20 mei 1969:

Catecheze (praktijk); referent: ds. A. Kooy Emmen; co-referent: drs. Z. Rittersma, Leusbroek.

De data van de excursies worden gegeven onder voorbehoud. Hierin kan nog enige verandering komen.

De **bijeenkomsten** worden gehouden in het gebouw van de Theologische Hogeschool, Broederweg 15, Kampen. De cursusmiddagen zijn als volgt ingedeeld:

- 2.15 uur opening
- 2.30 uur co-referent
- 3.00 uur bespreking in discussiegroepen
- 3.45 uur theepauze
- 4.00 uur vragen van de discussiegroepen
- 4.30 uur bespreking
- 5.15 uur tweede ronde bespreking
- 5.50 uur sluiting

Alle deelnemers ontvangen vóór elke bijeenkomst:

- a. de syllabus van de referent.
- b. de aanvullingen en/of bedenkingen van de co-referent.

Ná elke bijeenkomst een verslag van de besprekingen.

Een apart onderdeel van de cursus wordt gevormd door een **werkweek**, van 13 tot 17 jan. 1969 in jeugdherberg „De Grasheuvel" te Amersfoort. Deze werkweek zal gewijd zijn aan gesprekstechniek en vergadertechniek.

Naast het ontvangen van theoretische informatie zal er veel praktisch gewerkt worden door middel van rollenspel, terwijl ook aandacht gegeven zal worden aan de techniek als hulpmiddel bij het vergaderen. Deelnemers aan de werkweek ontvangen te zijner tijd nog nadere mededelingen.

Wat de **deelnemers** betreft: de cursus is in de eerste plaats bedoeld voor de studenten aan de Theologische Hogeschool te Kampen, maar dat neemt niet weg dat predikanten die wensen bij te scholen, en ook andere belanghebbenden van harte welkom zijn. Het is mogelijk wanneer men dat wenst, alleen de werkweek mee te maken.

Over de **kosten**: dank zij het feit, dat Deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool en het G.S.E.V. subsidies hebben verleend, is deelname aan de cursus geheel kosteloos. Alleen zal voor deelname aan de werkweek een vergoeding gevraagd moeten worden van waarschijnlijk f 55.— per persoon. In dit bedrag zijn overnachtingen, maaltijden en consumpties begrepen.

Aangezien het aantal belangstellenden in de cursus vrij groot geacht wordt, is het niet uitgesloten dat er een numerus clausus toegepast zal moeten worden. Met het oog daarop, en in verband met de indeling in discussiegroepen, wordt U dringend verzocht, wanneer U wenst deel te nemen aan de cursus, dit zo spoedig mogelijk, in elk geval vóór 15 september a.s., schriftelijk mee te delen aan het correspondentie-adres van het comité: D. T. Vreugdenhil, Groot Wezenland 32, Zwolle.

DE KERK IS HERBOUWD

Ongeveer twee maanden geleden vroegen wij U om een bijdrage voor het kerkje op Haladu. (Nqutu-Zuid-Afrika).

En nu staat het kerkje er al bijna weer. Eind augustus hoopt ds. Kurpershoek het in gebruik te nemen.

Toen het vereiste bedrag er nog maar voor de helft was is de Haladu-gemeenschap vol vertrouwen reeds met de herbouw begonnen. Zij vertrouwden, wat het geld betrof, op hun blanke broeder en zuster in Holland. En dat vertrouwen is niet beschaamd. Er is in totaal ± f 4717.70 binnengekomen. Ruim voldoende voor de herbouw.

Onze hartelijke dank aan alle gevers, die zo snel op ons verzoek hebben gereageerd.

Een eventueel overschot zouden wij willen reserveren voor het nieuw te bouwen kerkje op Nceeni. Indien U, wellicht door de vakantie, niets hebt kunnen geven voor Haladu, dan is ook voor Nceeni Uw gave hartelijk welkom. Hieronder volgt nog de eindverantwoording.

B.v.W. te S. 7'50; J.D.W.V. te H. 7,50; G. v.H. te D. 10,—; M.L.d.B. te B. 5,—; J.W. H. te V. 5,—; H.P.V. te G. 10,—; J. W. B. te Z. 10,—; J.L.M. te G. 5,—; G.S. te B. 5,—; W.C. te H. 5,—; J.S. te H. 10,—; J. S. te H. 25,—; K.d.W. te H. 10,—; F.D. te B. 5,—; H.L. te H. 10,—; T.O.R. te G. 25,—; C.v.M. te A. 25,—; N.S. te B. 2,50; J.K. te A. 100,—; N.N. Zuid-Afrika 200,—; H.H. te R. 50,—; G.W.-v.d.D. te B. 25,—; M.v.d.W. te G. 20,—; S.J.B.-H. te B. 10,—; L.F.V. te 'sG. 10,—; H.J.B. te A. 10,—; W.B. te H. 25,—; H.J.S. te E. 10,—; R.C.W.S. te D. 25,—; J.S. te G. 10,—; J.D. te W. 10,—; L.v.d.G. te V. 35,—; H.A. te L. 10,—; zend.comm. te H. 'st. 1017,20; C.L.t.W. te Z. 10,—; J.v.H. te V. 10,—; A.G. te B. 10,—; L.M.v.O. te H. 25,—; J.J.van K. te Z. 10,—; L.D. te H.-G. 20,—; N.N. te H. 25,—.

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK WALDENZEN ITALIË

Op het punt staande voor een aantal weken naar de West te vertrekken, wil ik hieronder eerst nog een opgave verstrekken van de giften, die sinds de laatste verantwoording ontvangen werden en waarvoor ik alle gevers en geefsters namens de kerk der Waldenzen te Rome hartelijk dank zeg. Ik heb onlangs een brief ontvangen van Ds. Mathieu uit Rome, waarin deze pogmaals zijn grote waardering tot uiting brengt voor de steun, die aan hun werk wordt gegeven. Hij verzocht, zijn groeten over te brengen aan de broeders en zusters in Nederland.

Ik hoop, dat ook tijdens mijn afwezigheid de giften zullen doorgaan op mijn postrekening Nr. 50440 (P. Groen - Rotterdam). De verantwoording zal op de gebruikelijke manier geschieden.

J.L. te K. 2,50; L.D. te H.G. 20,—; H.H. te R. 25,—; C.W.B. te U. 25,—; K.v.d.H. te C. 10,—; H.d.G. te E. 10,—; R. te H.S. 10,—; totaal 102,50; totaal incl. vorige verantwoordingen f 11.925,26.
P. Groen

ZESTIENDE VERANTWOORDING GIFTEN BROEDER VAN DEN BERG

Deze week kwam binnen: Van J.A.Th.B. te U. (1186796) 10,—; R.P.J. te B. (705397) 20,—; H.B. te Z. (1419101) 10,—; Uit Australië (Via Ds. Vissee) 10,—; J.B. te L. (storting) 10,—; Geref. Kerk te O. (538574) 100,—; F.L. te W. (944557) 10,—.

Totaal deze week f 170,—. Hartelijk dank. We eindigden vorige keer met een totaal van f 7.119,88.

Daar komt nu f 170,— bij. Het totaal wordt f 7.289,88.

Giften voor dit doel kunnen overgemaakt worden op giro 59480 van de Amro Bank te Schoonhoven t.g.v. H. Amelink, met als bij-schrift „Bijbels br. v. d. Berg".
A.

Persbericht

Ter versterking van de reformatische invloed op de samenleving binnen de agglomeratie Eindhoven, heeft zich een actie-comité gevormd, dat door middel van openbare discussie-avonden aan het haar voorgestelde doel wil bijdragen.

De discussies zullen ingeleid worden door op hun gebied bevoegde personen en onderwerpen behandelen, welke in direct verband staan met de houding van de christen in de samenleving.

De cyclus opent met een voordracht van Prof. Dr. J. P. A. Mekkes onder het motto: **Christen-zijn als levenshouding**.

De eerste bijeenkomst is in Het Wapen van Eindhoven aan de Wal op vrijdag 13 september aanstaande.

Namens het comité v.n.,
A. Kramer.

DIAKONAAL KONGRES

De voorbereidingen voor het Diakonaal Kongres zijn zover gevorderd, dat de volgende mededelingen kunnen worden gedaan: tot heden werden 135 aanmeldingen ontvangen. Dit betekent dat er nog 65 deelnemers bij kunnen. Hierbij is geen rekening gehouden met de **voorlopige opgaven**. Indien dezen toch willen komen dienen zij zich per omgaande op te geven met gelijktijdige overmaking van f 60,— per persoon op rekening nr. 821.000 t.n.v. „De Spaarbank voor Ede” onder vermelding van: „Diakonaal kongres 1968, rek. nr. 500.154”; **de opstellenbundel** wordt verzorgd door uitgeverij „de Vuurbaak”.

De kosten ervan zullen voor de deelnemers ongeveer f 5,— per persoon bedragen; vanwege de hieraan verbonden administratieve moeilijkheden is het niet mogelijk het congres voor een gedeelte bij te wonen. Wie zich opgeeft doet dit voor de beide dagen.

Het programma is als volgt:

Onderwerp: „Eenheid en continuïteit in de christelijke hulpverlening”.

Vergaderplaats: congrescentrum „de Blijde Werelt” te Lunteren

Donderdag 31 oktober 1968

17.00-18.00 uur : aankomst congressisten
18.00-19.00 uur : broodmaaltijd
19.30 uur : opening door de heer J. v. d. Dijk, voorzitter van het Comité der Centrale Diaconale Conferentie
20.00-22.00 uur : sectievergaderingen
onderwerp: Eenheid in de ambtelijke hulpverlening, drs. A. N. Hendriks

Vrijdag 1 november 1968

9.00 uur : dagopening
9.15-12.00 uur : verslag secties en discussie
Gespreksleider: J. A. Knepfer, Emmen
14.00-16.15 uur : sectievergaderingen
onderwerpen: Continuïteit in de hulpverlening, mej. M. J. Mak, Ede
Zielszorg en maatschappelijk werk, C. Rosenbrand, Ede
16.30-18.00 uur : verslag secties en discussie
19.30-21.00 uur : Gespreksleider: drs. H. de Jong, Wageningen
21.15-22.30 uur : sectievergaderingen
onderwerp: Het ambt en het maatschappelijk werk, ds. A. Kooy, Emmen
22.45-23.00 uur : dagsluiting, ds. A. Kooy

Zaterdag 2 november 1968

9.00 uur : dagopening
9.15-12.00 uur : voortzetting sectievergaderingen
10.30-12.00 uur : verslag secties en discussie. Gespreksleider: ds. M. J. C. Blok, Voorburg
14.00-15.30 uur : eindbespreking
15.30-16.00 uur : sluiting

KERKNIEUWS

Beroepen: te Huizen: ds. F. Mul te Hoogkerk; te Sneek: ds. G. Mulders te Murmerwoude; te Orangeville (Ont. Can.): ds. C. Olij te Bruchterveld.

Ds. A. Veeffkind. Zondag 18 augustus j.l. nam ds. A. Veeffkind afscheid van de gemeente te Hoogvliet-Spijkennisse in verband met zijn vertrek naar Axel. Als tekst voor de laatste Woord-bediening had hij gekozen: 1 Thessalonicenzen 5 : 23-24.

Ds. J. Rijnveld. Zondag 25 augustus j.l. werd ds. J. Rijnveld bevestigd als predikant te IJmuiden. Zijn bevestiger, ds. J. Mielof preekte bij deze gelegenheid over Jesaja 62 : 6-7. In de middagdienst verbond ds. Rijnveld zich aan zijn gemeente met een preek over Jesaja 40 : 1-2.

Ds. R. T. Urban. Zondag 25 augustus werd kand. R. T. Urban in een gemeenschappelijke dienst des Woords bevestigd als predikant te

Ferwerd en Hallum. Zijn bevestiger, ds. J. M. Goedhart van Drachten bediende daarbij het Woord uit Jesaja 52 : 7.

's Middags deed ds. Urban intrede met een preek over 2 Koningen 2 : 19-24.

Ds. S. Braaksma. De kerk van Assen ontving uit Brazilië telegrafisch bericht, dat haar missionaire predikant, ds. S. Braaksma, op 18 augustus j.l. in een ziekenhuis is opgenomen en daar is behandeld. Zijn toestand is goed.

P. S. Overijssel. Woensdag 28 augustus j.l. nam de P. S. van Overijssel het besluit, dat de leer van ds. G. Visee en ds. J. O. Mulder van Kampen inzake de wet en met name het 4e. gebod, in strijd is met Schrift en belijdenis. Van de afgevaardigden stemmen 8 voor, 1 tegen, 2 onthielden zich van stemming, terwijl 1 buiten stemming wilde blijven.

P. S. Zuid-Holland. De kerk van Schiedam, door de vorige Particuliere Synode aangewezen als roepende kerk voor de volgende P.S., heeft de kerken in Zuid-Holland doen weten, dat zij onmogelijk een oproep tot het samenkomen van een P.S. Zuid-Holland kan doen uitgaan, zolang het voornemen blijft bestaan tot wraking van een wettig afgevaardigde (ds. H. Amelink).

De kerk van Rozenburg heeft daarop het initiatief genomen om de kerken in Zuid-Holland voor te stellen dat de kerk van Vlaardingen de taak van Schiedam overneemt.

Classis Hardenberg. De classis Hardenberg heeft het beleid van haar kerkvisitatoren, die de kerk te Vroomshoop van advies gediend hebben bij de schorsing van ds. J. Verhooff, met algemene stemmen goedgekeurd.

Na een bespreking in comité maakte de classis bekend, dat zij met diepe droefheid en verontwaardiging heeft geconstateerd, dat ds. J. Verhooff blijkens een van hem als enig stuk ontvangen adreswijziging metterdaad uit de kerk te Vroomshoop vertrokken is zonder bewilliging van zijn kerkeraad en het ressort van de classis Hardenberg verlaten heeft zonder wettige acte van ontslag (art. 10 K.O.).

Zoals bekend is ds. Verhooff inmiddels in het ambt bevestigd in de kerk te Loosdrecht. De classis Amersfoort, waaraan de classis Hardenberg bovenvermelde uitspraak heeft toegezonden, zou zich op 4 september met deze zaak bezighouden.

De classis Hardenberg heeft voorts als haar oordeel uitgesproken, dat de classis Kampen in de beroepbaarstelling van kand. A. H. Reitsema de kerkelijke regels niet heeft onderhouden. De classis zal zich in haar volgende vergadering nader uitspreken over de geldigheid van deze beroepbaarstelling, nadat de kerken zich hierover hebben beraden.

's-Gravenhage-Zuid-West. Twee ambtsdragers van de gemeente te 's-Gravenhage-Zuid-West hebben de gemeente opgeroepen met hen in dolentia te gaan. Zondag 25 augustus j.l. vonden de eerste afzonderlijke diensten plaats.

Den Helder. De kerkeraad van Den Helder heeft na breedvoerige bespreking met 9 tegen 3 stemmen bij twee onthoudingen besloten te gaan samenleven met de kerken die de classis „Broek op Langedijk” hebben gevormd en afgevaardigden te zenden naar de eerstvolgende vergadering van die classis. De kerkeraad ziet dit als de enige weg om te blijven samenleven in het verband van de Gereformeerde kerken in Nederland, waartoe de kerk van Den Helder zich vanouds, en laatstelijk weer na de Vrijmaking, heeft verbonden.

De kerkeraad voert drie gronden aan, waarom hij de andere classis in het ressort Alkmaar-Zaandam moet verlaten: Ds. A. H. Algra te Wormer weigert zijn handtekening terug te nemen onder de zgn. „Open Brief”; de kerken van Wormerveer en Koog-Zaandijk weigeren zich positief uit te spreken aangaande hun voornemen om van waarde te houden wat naar zijn eigen inhoud beoordeeld door de Generale Synode in overeenstemming met de Heilige Schrift, de Belijdenis en de Kerkenordening werd besloten; deze classis heeft de kerkeraad van Zaandam (predikant ds. H. van Ommen) toegelaten tot de classicale gemeenschap, terwijl deze kerkeraad z.i. duidelijk een scheur getrokken heeft in eigen gemeente.

Onder deze omstandigheden acht de kerk te Den Helder de weg naar deze classis opgebro-

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)

Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm

Familieberichten 15 ct. per mm

ken en de classis „Broek op Langedijk” de weg om naar de eis des Heren volgens art. 29 en 41 K.O. de classicale vergaderingen te onderhouden.

ADRESSEN

IJmuiden: ds. J. Rijnveld, tel. (02550) 13597;
scriba: A. T. Smit, tel. (02550) 10595. **Hattem:**
scriba: H. van Winkoop, Lippenoordweg 12,
Hattem. **Loosdrecht:** scriba: J. v. Baardewijk,
Eg. Blocklaan 55, Kortenhoeve, tel. (02150) 60294.

In oktober komt het...

Het geheel nieuwe elektronisch orgel...

Het **GOLDSTREAM** elektronenklavier.

Speciaal ontwikkeld voor wie zich thuis de illusie van het pijporgel wenst.

Daardoor geëigend voor studerende kerkorganisten en orgelleraars.

Gestreefd is naar weergave van het klankidoom van een orgel, waarop alle richtingen der orgelliteratuur vertolkt kunnen worden, echter met in acht name van het eigen wezen van het elektronenklavier.

Zo is b.v. de samenstelling der vulstemmen daarop aangepast.

De algehele instelling van het instrument maakt het als bij uitstek geschikt om een tijdelijke of blijvende functie te krijgen in kerkgebouw of -zaal.

Daarom zijn 4 van de 7 modellen voorzien van een groot pedaalklavier.

Elk instrument is rijkelijk voorzien van vulstemmen:

Op ondermanuaal vindt men: Mixtuur en Cornet, Sesquialtera en Ruispijp.

Op het bovenmanuaal zijn aangebracht de stemmen: Scherp en Carillon, Tertiaan en Ripieno.

Het ondermanuaal spreekt in 16', 8', 4', 2-2/3' en 2'; omvattend een volledig koor van grondstemmen, enkele fluiten en strijkers en een aantal tongwerken (solostemmen).

Het bovenmanuaal spreekt in 8', 4', 2', 1-1/3' en 1' verdeeld over fluiten, strijkers en solostemmen.

Verder staat de speler nog een keur van speelhulpen ten dienste.

Hiermede kan, zonder het spelen te onderbreken, met een enkele vingerbeweging het karakter van een manuaal geheel gewijzigd worden.

Naast de 4 instrumenten met groot pedaal zijn er nog 3 met een zgn. „stokpedaal”.

Het stokpedaal der **GOLDSTREAM** instrumenten is ook geheel aangepast aan eisen en maten waaraan een normaal groot pedaal moet voldoen.

Speciaal voor hen die niet voldoende ruimte beschikbaar hebben voor één der grotere modellen zijn er 2 van deze 3 ontwikkeld met eenzelfde rijke klankkleuring, doch die minder plaatsruimte vragen.

Een 3de klein model werd ontworpen en gekonstrueerd voor hen die slechts over bescheiden geldmiddelen kunnen beschikken en toch zo gaarne een klasse instrument met uitgebreide speel-mogelijkheden zouden bezitten.

Wilt U van dit model meer weten?

Let dan op onze volgende advertentie.

Of beter nog: Even een briefkaartje aan:

VERKOOPKANTOOR "RHODYNA", Postbus 62, Ermelo.

In oktober beginnen onze demonstraties.